

Русанівський Сергій Віталійович,
здобувач кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ

**ПОЧАТОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
ПЕРЕВИЩЕННЯ ВЛАДИ АБО СЛУЖБОВИХ
ПОВНОВАЖЕНЬ ПРАЦІВНИКОМ ПРАВООХОРОННОГО
ОРГАНУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЗБРОЇ
ЧИ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ**

Відповідно до положень КПК України, досудове розслідування не може бути розпочате без внесення відповідних відомостей до ЄРДР. Виключенням є лише огляд місця події у невідкладних випадках, коли зволікання може призвести до втрати важливих доказів чи змін обстановки. Це положення є винятком, а не обов'язком для слідчого. Після внесення відомостей до ЄРДР слідчий зобов'язаний організувати взаємодію з іншими підрозділами та службовими особами. Слідчий займає центральну роль у процесі організації та проведення досудового розслідування, виконуючи як процесуальні, так і координуючі функції. Законодавство покладає на нього відповідальність за законність і своєчасність виконання всіх процесуальних дій. Слідчий має право самостійно проводити слідчі (розшукові) дії, а також доручати їх виконання оперативним підрозділам. Оперативні підрозділи можуть виконувати такі дії лише на підставі письмового доручення слідчого в межах конкретного кримінального провадження.

Безперечно, досудове розслідування перевищення влади або службових повноважень співробітниками правоохоронних органів розпочинається з моменту внесення відомостей до ЄРДР. В. Д. Берназ та Н. В. Неледва рішення про початок досудового розслідування фактично прирівнюють до внесення до реєстру відповідних відомостей, що можуть свідчити про вчинене кримінальне правопорушення [1, с. 63].

У ході проведеного дослідження М. С. Федоренком встановлено, що джерелами таких відомостей виступають: заяви осіб, що постраждали від неправомірних дій співробітників правоохоронних органів (потерпілі) (це джерело становило 85,14% від загальної кількості узагальнених проваджень (кримінальних справ); заяви (повідомлення) заявників (ст. 60 КПК України), тобто поінформованих осіб (родичі, близькі,

знайомі, колеги потерпілого, лікарі швидкої медичної допомоги або приймальних відділень лікарень, пересічні громадяни, що стали очевидцями неправомірних дій з боку співробітників правоохоронних органів) (3,14%); повідомлення (рапорти, протоколи) уповноважених осіб, які затримали суб'єкта, підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення (ст. 208 КПК України) (0,86%); оприлюднені в засобах масової інформації або в документальних кіно- чи відеофільмах, Інтернеті повідомлення про факт перевищення влади або службових повноважень співробітниками правоохоронних органів (1,43%); рапорти прокурорів, що здійснюють процесуальне керівництво розслідуванням (0,57%); рапорти співробітників Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України щодо виявлення фактів неправомірних дій з боку співробітників правоохоронних органів (7,15%); рапорти слідчих про безпосереднє виявлення ними ознак перевищення влади або службових повноважень співробітниками правоохоронних органів під час здійснення іншого досудового розслідування, тобто преюдиціальні докази (1,71%) [2, с. 124].

Варто наголосити, що застосування зброї чи спеціальних засобів працівниками правоохоронних органів здійснюється виключно у межах закону та відповідно до встановлених нормативно-правових актів й наданих повноважень. У разі, якщо працівник діє згідно з підставами для застосування зброї чи спеціальних засобів та дотримується визначеного порядку, він не несе кримінальної відповідальності за завдану шкоду. Водночас перевищення необхідних заходів або порушення встановлених правил може вважатися незаконним і тягнути за собою відповідальність. Виявлення ознак та перевірка заяв і повідомлень щодо перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу з застосуванням зброї чи спеціальних засобів – це здійснення передбаченої кримінальним процесуальним законом процедури, яка полягає в у проведенні слідчих (розшукових) дій з метою встановлення, або підтвердження наданих заявником обставин, що можуть свідчити про вчинення явно неправомірних дій працівником правоохоронного органу.

У ході проведеного власного дослідження й вивчення матеріалів кримінальних проваджень встановлено, що в умовах

воєнного стану й особливого режиму досудового розслідування, приводами до початку досудового розслідування за фактами перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу з застосуванням зброї чи спеціальних засобів можуть виступати:

а) заяви, повідомлення потерпілих про застосування зброї чи спеціальних засобів або погрозу такого (38%);

б) заяви, повідомлення опосередкованих осіб (родичі, близькі, знайомі, колеги, лікарі, очевидці) (32%);

в) повідомлення інформаторів (21 %);

г) самостійне виявлення слідчим, прокурором або співробітниками служб внутрішньої безпеки з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення злочину (інформації, яка опублікована в медіа, анонімна заява та ін.) (7%);

д) публікації в медіа, матеріали журналістських розслідувань (2 %).

Саме тому, такі приводи необхідно враховувати при початку досудового розслідування у кримінальних провадженнях щодо перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів, оскільки вони мають надзвичайно важливе значення як з правової, так і з практичної точки зору. Це значення можна розглядати з наступних аспектів: забезпечення дотримання прав людини; швидке фіксування доказів; встановлення мотивів і правомірності дій; довіра суспільства; запобігання повторенню правопорушень; процесуальне значення.

Список використаних джерел

1. Берназ В., Неледва Н. Регламентация початку досудового розслідування як основа кримінально-процесуального провадження. *Вісник прокуратури*. 2013. № 1. С. 62–67.

2. Федоренко М. С. Методика розслідування перевищення влади або службових повноважень співробітниками правоохоронних органів: дис... докт. філос. : 081 «Право». Львів, 2020. 227 с.